

tov. Milan Popović (Beograd) je predavala neka Amerikanka o organizaciji podmladka ameriškega rdečega križa, ki hoče na tem temelju organizirati mladino vseh narodov in tem potom ustanoviti svetovno prijateljstvo dece. Ideja, dasiravno je videti prvi hip malo drzna in predaletko segajoča v svoj veliki idealizmu, je našla simpatičen odmev v dušah navzočih.

Z napeto pozornostjo so nato sledili poslušalci predavanju viš. šol. nadzornika tov. Ivo Radovanovića (Split) in Josipa Skavića (Zagreb), ki sta vsestransko zanimivo obdelala temo »učiteljski izobrazbi«. Osobito prvo predavanje, ki je trajalo poldrugo uro in kljub temu ni dolgočasilo avditorija, je bilo vzprejeto burnim odobravanjem. Sprejme se, da se obe predavanji izročita glavnemu odboru UJU na proučavanje.

Simpatični intermezzo na skupščini.
Med predavanjem Jos. Skavića nastane v dvorani naenkrat živahno gibanje. Vse hiti k oknom in gleda na ulico. Čim predsednik zazna, kaj se godi na ulici, prekine zborovanje. Omladina je prišla v velikem številu pred gradsko višješolnico, da pozdravi združeno učiteljsko pri delu za nacionalno jugoslovensko stvar. Sprejaj narodne zastave, za njimi pa naša omladina, ki v današnji materialistični dobi še ni izgubila vseh idealov. Čuli so se vzkliti: Živele državno edinstvo! Živele učitelji! Vrstile so se pesmi, himne. Na obsežnem balkonu in spodaj na stopnicah učiteljsko, mladina peva, neki mladenič navdušeno govori in pozdravlja učiteljsko delo. Milan Popović odgovarja. Jesensko sonce obseva s svojo gloriolo ta idealni prizor... Dokler imamo še tako omladino, nas ni strah bodočnosti.

R. D.

(Dalje prihodnjič.)

Moderne krilatice na didaktičnem polju.

Pravijo, da človeški duh nikdar ne miruje in da izmišlja venomer nove nauke in ideje. Osobito ob času vesoljnih preokupacij, kakršne zadnja leta doživljamo, se porajajo neprenehoma novi reformni in zboljševalni predlogi. Kaj čuda, ako se obračajo le-ti reformatorji do tiste institucije, ki baže preobrazuje svet, do šolstva in osobito do osnovnega šolstva, češ: tu je treba zastaviti sekuro in boljše bo!

Jaz pa pravim, da bi bil svet veliko boljši in srečnejši, ko bi bilo več dobrih, tudi v srčno čustvenem oziru dobrih in splošno naobraženih učiteljev ter manj reformatorjev, lajkov glede osnovnega šolstva.

Smelo trdim, da je prišlo mnogo reformnih klincev iz vrst, ki osnovno šolo poznajo le po imenu ali pa imajo tako enostranske izkušnje, da ne bi smele priti niti v poštev. Opozoriam samo na nebotični razloček med eno in osemrazredno šolo in kar je vmes.

Koliko pa je šolnikov-zboljševalcev, ki bi poznali posamezno in podrobno delo vseh teh kategorij? Pač jako malo jih je, in ravno le-ti bi bili poklicani, da predlagajo potrebno reformo v tem ali onem smislu. Toda le-ti navadno molčijo, ali iz skromnosti ali iz uvidenosti, da se šola in nie uspehi ne dajo kar tako »zboljšati« kakor mislijo strokovni učitelji in višješolski profesorji.

Tako je pred leti zaoril glas bo roko-tvornem pouku, češ le ta bo vedel učence k samostojnosti in samopridobitnosti. In samo le-ta predmet bi bil baže v stanu,

razviti v učencu vse zmožnosti in ga privedi do najvišje stopnje zemskega blagostanja. Šola mora postati delavnica,* se je reklo in vse strokovno časopisje je temu pritrdilo ter zavrglo dosedani način poučevanja kot tisto, ki ubija samostojnost, samodelavnost in bogve katere prirojene vrline učencev še!

Pa vi, ki v te očitke verujete, imenujte mi le en posvetni predmet, ki bi bil, korektno podavan seveda, grešil nad učenčev individualnostjo! Nepravilno in slabo podavan predmet, in če bi bil tudi najvažnejši, pa vedno nekaj okvarja. Iz tega je razvidno, da uspehi šole ni toliko odvisen od kakega posebnega, univerzalnega učilnega predmeta, ampak od nečesa drugega!

Druge tako visokoteleča zahteva je ona po umetniški vzgoji potom risanja in slikanja. Mi bi pač bili zadovoljni, ko bi mogle vsaj akademije svoje izbrane in nadarjene gojence vzgojiti v resnične umetnike, toda na osnovni in tudi srednji šoli pa moremo kvečjemu posameznim nadarjenim dajati migljaje, kako se sami izpopolnijo v risarski spretnosti: vobče pa bomo na ljudski šoli gojili, kakor dosedaj, čut in smisel za red, snago, simetrijo in harmonijo črt in likov. Da bi bilo pa čečkanje z barvami in barvili že a priori umetniško vzgojevalno se mi zdi kot šala, kajti umetnost leži v harmoniji barv, ki jo dojmajo komaj srednješolski gojenci. Tista kričavost barv, ki jo ljubi otrok, pa bi dejala, da boli kvari nego goji umetniški čut. S čim bolj priprostim sredstvi je kakšna slika izvršena, tem bolj ugaja izobraženemu okusu, to je neoporečna resnica! Sicer pa mora sloneti risanje na realni podlagi ter pripravljati učenca na njegov resen bodoči poklic kot kmeta ali obrtnika. Kot tak pa ne bo rabil barv, pač pa svinčnik ter poznanje geometrijskih likov in le-te vladajočih zakonov.* Kako učitelj vsled pritiska od zgoraj zabredejo v modernem risanju in stvarni risanju, pa naj služi sledeča ilustracija. Dobil sem 12letnega učenca s 5. razreda druge šole. Pregledam mu risanko in najdem v njej razne liste, cvetove, sadove in še druge predmete v prav pestrih barvah naslikane. O kakem redu v razvrstitvi sličic pa ni bilo videti: vladala je v tem oziru prav moderna anarhija. V prvi risalni uri mu ve-

* Izgleda, kakor bi se hotelo sedanji starejši učiteljski generaciji očitati, da je vzgajala nesamostojne, duševno tope in delamržne ljudi. Krivično mnenje, ki ga ovrže en sam pogled na rastoči napredek in blagostanje tih pred vojno povodnjov. Sicer pa delavni princip ni bogve kakšna nova iznajdba: Že Pestalozzi ga je indirektno povdarjal češ, šola mora urediti vsa čutila in ude, navajati mora deco k opazovanju in samostojnemu mišljenju s tem, da se snov ne podaja, ampak razvija s sodelovanjem učencev na način, ki je vsakemu izobraženemu učitelju dobro znan. V Stanzu je Pestalozzi, med različnim telesnim delom poučeval svoje učence. Pripomniti je, da se delovni princip v celem svojem obsegu da izvesti le v zavodih. Na podeželskih šolah pa bi menda zadostovalo, ako se nauče dečki racionalnega dela na vrtu, sadovnjaku in v čebelnjaku. To bi narodu bržkone, več koristilo nego znati izdelovati kuhinje in klepati ponve! Delovni princip pa se čisto tudi napačno tolmači: ne le v telesnem, tudi v duševnem smislu se naj opošteva! Sicer pa vendar sami ne bomo podcenjevali duševnega dela šole, ki je predpogoj vsakega resničnega napredka.

* S tem ni rečeno, da naj se goji le geometrijsko risanje. Tudi na najnižji šoli se lahko riše po naravi. Posebno koristno se mi zdi, uvažati učencev v spoznanje zakonov perspektive, ker le-ti urijo razum in merilni čut.

lim, da naj mi nariše primerno velik kvadrat lepo v sredo lista, toda žal učenec tega ni bil zmožen. Vprašam, kaj naj počne rokodelski, recimo mizarski mojster s takim dečkom, ki niti elementarnih likov ne zna pravilno narisati? Li ne bo opravičeno grajal šolstvo in njegovo učiteljsvo? Gotovo po pravici! Zato pravim, ne pozabimo vaditi naše dece v elementih: vedeti mora, kaj je polovica, četrtina... kaj je zgoraj in spodaj, za koliko je predmet, ki ga rišemo, višji (daljši), ko širok itd., kajti vse odvisi od elementov!

Poleg umstveno tehniške izobrazbe pa goji risalni pouk tudi estetski čut. In to je menda tista ponižna, skromna beseda, ki se modernistom ni dopadla, da so skovali lepodonečo frazo o umetniški vzgoji. In za to vzgojo se jim baže zdi risanje in slikanje kot edino sposoben ali primeren predmet, kakor da bi svet ne poznal in potreboval tudi drugih umetnosti.

Kaj pa petje in godba,* ni li tudi umetnost ki vzgaja čustveno in intelektualno? In kar se tiče estetskih čustev, pa ne najdemo predmeta, ki bi ne bil v stanu, le-ta vzbujati.

»Risanje je jezik, in sicer mednarodni jezik, ki ga vsak razume.« pravi profesor Fr. S. »Slika nam predstavlja bistvo predmeta.« Gotovo vsa narava je nam jezik samo razumeti ga je treba. Stari Egipčani, pa tudi Kitajci so z risbami izražali misli in poročila, in zakaj li neki se niso drugi narodi oprijeli tako praktične pisave? Čudno je tedaj, da si risarji in slikarji po poklicu sami ne omissio kake internacionalne revije, ki bi prinašala strokovne članke in poročila z golimi risbami! In da bi bila risba ali slika bistvo kakega predmeta, je pa že več kot dvomljivo! Pokažimo n. pr. kakemu Kafir, ki naših jedil ne pozna, pečenko, klobaso, potico itd. v sliki brez drugega pojasnila, tedaj stavim 100 na 1, da dotični niti senice pojma o naslikanih predmetih ne bo dobil. Nazor o predmetu je pač precej več nego le to, kar shvatimo neposredno z vidom. Zato se mi zdi zahteva, da naj gre risanju, ker je jezik, ista nega ter ista odmera ur kakor jezikovnemu pouku, kot nesmiselna. Danci so vobče menda bolj kulturni ko mi Slovenci, toda na nižjih šolah Danske nimajo risanja v prilog drugih predmetom, kakor sem razvidel iz urnika, doposlanega mi pred meseci od nekega danskega učitelja.

Da pridemo do pravične ocene našega predmeta, premetimo še sledeče dejstvo: Pedagogom je znano, da so slepci neprimerno bolj dovzetni za vzgojne in učne vplive nego gluhožoni, kar nam dokazuje, da so drugi čuti ravno tako dobri za shvatanje zunanjega sveta kakor vid. Tudi slepci dobijo prav korektno »nazor« o predmetih ter se tudi njim lahko privzgoji neki specifični čut za lepoto in harmonijo (estetsko čustvo). Kaj potem? Ali je moderno risanje res tisto univerzalno sredstvo za lečenje vseh dosedanih nedostatkov v življenju narodov? Poskusimo ga gojiti na škodo drugim predmetom, in sodimo potem! Dokazati bi tudi še bilo potrebno, da so naše vrste umetniki v resnici v vsakem oziru brez izjeme vzorni in posnemanja vredni ljudje. Tudi med njimi je nekaj suhoparnih, pedantnih mož.

Nešolniki tudi ne vedo da je risanje na nižje organizovanih šolah čisto le posreden poduk, da učitelji nima časa, pečati se z vsakim učencem posebej, kakor to zahteva strokovni profesor Fr. S. Osnov-

* Petju bi se morale določiti najmanj 4 polure na teden, od katerih bi naj bila 1 polura namenjena teoretskemu pouku v petju in glasbi.

na šola ni in tudi ne sme postati strokovna šola, koder bi se naj gojili izvestni predmeti po želji nekaterih lajkov v potencirani meri. Naša šola je za vse z najrazličnejšimi talenti, za bolj in za manj nadarjene ravno tako. Zbujati ima v mladini vse prirojene darove, toda novih ji ne more dati. Dalje si imamo predložiti aše šolske, socialne in finančne razmere, da moremo presoditi, v koliko je mogoče in koristno reformirati šolski pouk. Kar je izvedljivo na osemrazrednici, čisto ni priporočljivo za enorazrednico. Treba je šole individualizirati po kategoriji in krajevnih razmerah. Končno pravim, da bo vse dobro, ako bomo imeli preudarne in uvidne šolnike.

J. Kovačič.

Iz Čehoslovaške republike.

—č Pouk srbohrvaščine na čeških srednjih šolah. »Narodni Listy« prinašajo vest, da je češkoslovaško ministrstvo prosvete izdalo odredbo, da se uvede v srednjih šolah kot neobvezni predmet srbohrvaščina. Ministrska naredba naglašava veliko važnost te akcije in pozivlja profesorje, naj kar najtopleje priporočajo dijakom študiranje jugoslovanskega jezika, ki je velikega pomena za ožje spoznavanje bratskega jugoslovanskega naroda in za kulturno zblizanje z njim. Za začetek ministrstvo dovoljuje razne olajšave, tako n. pr. poučevanje srbohrvaščine pri mani kot 20 poslušalcih, skupno poučevanje dijakov raznih srednjih šol in dr. To odredbo so sprejele srednje šole z velikim zanimanjem. Na mnogih praških in drugih srednjih šolah se je priglasilo za pouk srbohrvaščine veliko število dijakov.

Neodrešena domovina.

—r Jadranska Straža. V prvi polovici tekečega leta ustanovilo se je v mestu Splitu, kojega prebivalstvo se odlikuje brez dvoma po najljubši nacionalni zavesti društvo »Jadranska Straža«, koje namen je zainteresirati celotni naš troimeni narod za našo 600 km dolgo jadransko obal in pa za varuha te obale — za našo mornarico. — V svrhu boljše propagande ustanovilo je društvo list »Jadransko Stražo«, kojega naloga je, da propagira obrambo Jadranske obale, potrebo močne vojne mornarice, katera edina mora braniti našo obal, zagurati našo pomorsko plovitbo in trgovino. Jadranska Straža bo posvečala svojo pažnjo vsem ostalim pomorsko obrambnim potrebam, pospeševala bo pomorsko ekonomsko zadeve kakor: brodarstvo, gradnjo ladij, ribarstvo ter konečno tudi pomorski šport. Poleg tega bo list tudi glasilo društva in bo prinašal vse društvo, in organizacijske vesti. Našo javnost, posebno pa še različna druga društva, čitalnice, kakor tudi kavarnice in druga slična podjetja opozorjamo na ta list ter prosimo, da list naroče. Prva številka tega lista izide začetkom oktobra ter bo nato redno izhajala vsakega 1. in 15. v mesecu.

Vestnik učit. ženskih roč. del. in gospodinjstva.

—rd Posledice črtanja proračuna. Neka učiteljica ž. r. d. je do sedaj službovala od l. 1892., torej celih 30 let. Ravno kar pa prinaša »Plačilni list« za oktober t. l. opombo: »Sistemizirani honorarji (nagrade za ročna dela) so v proračunu črtani, zato se je ustavilo izplačevanje« 12½ Din za 8 tedenskih ur. Tako torej! Tridesetletno zvesto, marljivo in vestno izpolnjevanje šolskih dolžnosti pri vzgoji in pouku štirirazrednice po 8 tedenskih učnih ur je toliko vredno, da se kratkoma brez vseh pravičnih sklepov požene med staro šaro! Pravica, kje si? Ali še živiš? Tako pometanje boli in krivica je v nebo vpijoča! Za danes golo obelodanjenje. Poseči moramo tam, kjer je izvor nezmišelnosti in gorostasnosti tega — ukrepa, kajti praktična stran se zame-

LISTEK.

MILAN SKRBINŠEK:

Čitanje in deklamacija v šoli.*

Učitelj, ki le znanost vtepa, je roko-delec — učitelj pa, ki goji značaje, je umetnik. — Te Parkerjeve besede si je izvolil Foerster kot moto k svoji knjigi »Šola in značaje«.

»Učitelj, ki goji značaje, je — umetnik.«

V tej resnici leži odgovor na vprašanje, ki si ga je gotovo stavil marsikdo z ozirjem na dejstvo, da misli govoriti igralce učiteljsvu o čitanju in deklamaciji v šoli. O igralcu bi se mogla izreči paralelna resnica: »Igralec, ki samo predčuje figure, je rokodelce, igralec, ki ustvarja značaje, je umetnik.«

Nobena umetnost seveda brez tehničnega znanja ne more ustvarjati. O tem

* Predaval na občnem zboru učiteljskega društva za mariborski okraj.

na jaz kot lajik učiteljsvu ne mislim in tudi ne morem govoriti, kakor učitelj kot lajik o tehnični strani igralčeve umetnosti ne more s pridom govoriti: toda oni božanski ogenj ki nas ogreje do tistega omotičnega delirija, v katerem vzgojujemo, oziroma ustvarjamo značaje, nas družijo. In v znamenju tega ognja hočem govoriti.

Predno pa razvijem svoje misli, kako si jaz iz svojega umetniškega stališča predstavljam vzgojno delo ob čitanju in deklamaciji v šoli, mi dovolite, da se v glavnih potezih spominjam smernic, ki jih daje učitelju za njegovo vzgojno delo na tem polju na pot ukoslovje.

»Učni smoter ljudske šole je dvojen: formalni in materialni. Formalni hoče v učencu one zmožnosti ki so mu prirojene, a so še v njem latentne, vzbuditi k življenju in jih kakor one, ki so že vzklile iz njegove podzavesti, krepi in jim pomoči do vedno bogatejšega razvitka. Kakor hitro na so te zmožnosti že zadosti razvite, šola učenca navaža k temu, da jih zna primerno in v pravem smislu uporabljati. Materialni učni smoter pa je dosežen s tem, da šola bogati pozitivno

učenčevu znanje, ki ga lahko v življenju praktično uporablja.

Ali celotni učni smoter s tem še ni dosežen. Ostal bi brez duše kakor mrtvo-rojeno dete, če bi se učitelj ne zavedal, da je končni cilj mnogo višji, namreč vzgojni v tem zmislu, da je treba v učencu buditi človeka v čisto vzvišenem, plemenitem pomenu te besede.

V učencu na budiš človeka s tem, da vplivaš na njegovo srce in voljo tako, da se bude v njem plemenita čustva in se kaže v njih v jasni luči lepota in da se daje volji prava pot, ki je usmerjena vedno k plemenitemu in lepemu.«

Seveda se doseže takšen razvoj srca in volje v učencu le tedaj, če se mu budi istočasno spoznanje, da je vse, kar je prav in plemenito, obenem tudi lepo in nasprotno.

Ali vse hotenje. Živeti življenje v lepoti bi ostalo mnogokrat le hotenje, če bi ne moglo vzleteti kakor ptica, ki zahrepeni po pestrobarnosti in vonjavosti lepih rož, v prostrani, bogati vrt — domišljije!

Brez pravega čustvovanja ne hodi volja prave poti in brez bogate domišljije,

bi se srce in volja mnogokrat ne mogla prav udeleževati. Zato je treba rodovitno prst na prostranih poljanah otrokove duše venomer rahljati, da morejo semena, ki so ji že z rojstvom dana, vzkliti: zato je treba, da se poganjajoče rastlinice skrbno in pridno zalivajo, tako da se pospešuje njih rast in razcvitanje...

Najbolji vpliv na učinkuje na gojenca v tem zmislu gotovo jezikovni pouk, posebno pozneje, ko zna otrok že toliko čitati, da mu ni treba več zlogovati in lahko polara pažnjo na pomen celotnega berila, odstavka, stavka in besede same.

Ponovim še enkrat: celotnega berila, odstavka, stavka in besede same in opozarjam na to, da sem postavil celoto (berilo kot takšno) na prvo in najmanjši sestavni del (besedo) na zadnje mesto, ker je v tem že nakazan princip, po katerem bi se moralo postopati pri čitanju in deklamaciji v šoli.

Neglede na to, da že splošni vzgojni učni smoter zahteva od šole, da tudi v jezikovnem pouku ne zamudimo ničesar, kar probuja podpira in pospešuje razvoj človeka v človeku, se zavedamo tudi tega, da so umetniški proizvodi najlepši za-

tuje, učiteljici se pa dela krivica brez vsake pokojnine. Do sedaj je imela mesečne odškodnine 12½ Din, kar je bore malo in še to so črtali gospodje pri zeleni mizi! Oddelek za uk in bogočastje in finance se prosi, da se takim učiteljicam za 30 službenih nepretrganih let prizna vsaj pokojnina! — Škandal!

Trgovsko-obrtno in kmetijsko šolstvo.

—t Ing. J. Foerster, nadzornik za obrtno nadaljevalne šole je imenovan za rednega vseučiliškega profesorja na tehniški in je zaradi tega odložil svoje nadzorniško mesto za obrtnonadaljevalne šole. Z njim izgubimo moža, ki si je v dobi svojega nadzorstva stekel mnogo zaslug za obrtnonadaljevalno šolstvo in je imel pravo razumevanje tudi za položaj učiteljskega na obrtnonadaljevalnih šolah. S svojim nad vse priključnim nastopom je znal pridobiti in zainteresirati učiteljsvo in s svojim točnim in hitrim uradovanjem je vzbujal tudi točnost pri učiteljsvu. Ing. Foerster je vodil več tečajev za izobrazbo učiteljskega za obrtnonadaljevalne šole. Prepričani smo, da bo učiteljsvo obrtnonadaljevalnih šol obžalovalo ločitev tega odličnega šolnika od obrtnonadaljevalnega šolstva.

—t Vodstva obrtnih nadaljevalnih šol prosimo, naj pošiljajo od dne 1. t. m. dalje vsa poročila, ki so namenjena nadzorniku, na naslov »Nadzorništvo za obrtno nadaljevalne šole v Ljubljani, Askerčeva cesta 9« in ne več na osebo nadzornika, ker je dosednji nadzornik z dnem 30. septembra t. l. odložil nadzorništvo.

—t Za obstanek obrtnih nadaljevalnih šol v Ljubljani. Pretečni teden se je vršila na magistratu anketa ki se je bavila z vprašanjem, je li možno vzdrževati v Ljubljani še nadaljevalne obrtno nadaljevalne šole. Ankete so se udeležili zastopniki učne uprave »Zveze industrijev«, Trgovske in obrtne zbornice, Bančnega sindikata, zadrug šol, vodstev i. dr. Ljubljanske obrt. nad. šole imajo za preteklo šol. leto velik primanjkljaj, a za bodoče šol. leto komaj prispevkov 20.000 K. Navzoči zastopniki so izjavili da podoja v kratkem glede prispevkov obvezne sklepe, tako da bo, kakor je upati, mogoče začeti s poukom vsaj dne 1. novembra.

—t Na državnih vinarjih in sadjarskih šol v Mariboru se je vršil v času od 18.—21. t. m. tečaj za konserviranje sadja in zelenjave. Ravnatelj Zmavc je otvoril tečaj s pozdravom na številne udeležence iz vseh stanov in povdarjal njegove namen. Budite zanimali in zanimanje za sadjarstvo, predvsem pa poučite o racionalnem shranjevanju sadja, ki ima letos posebno blagoslovno leto. H koncu je izrekel prošnjo, naj ponese vsakdor gg., kar bo v tečaju videl in čul, v sosednjo hišo. — Tečaj je vodil znani strokovnjak na tem polju, gospod Priol. Po dvakrat na dan je v lepili, znanstveno utemeljenih in s toplo ljubeznijo do dela prožetih predavanjih govoril o vrstah sadja, o obiranju, sortiranju, sušenju, o ukuhanju mezg, marmelad, kompotov, sadnih sokov, zdržov, jamov in o napravi brezalkoholnih pijač. Teoretičnemu pouku so sledile praktične vaje pod vodstvom gospoda Aplenca, kojih se je tudi udeleževal gospod predavatelj in bil vedno na številna vprašanja z nasveti na razpolago. Udeležba je pokazala veliko zanimanje in pa potrebo takih tečajev. Ta potreba je posebno občutna letos, ko preti na sadnem trgu kriza, za nemški denar ni mogoče sadja dati, z južnim trgov nimamo še zvez. Zato je edina rešitev: sadje umno shranjevati! — Udeleženci so si tudi ogledali obrtno razstavo in se divili razstavljenemu kotičku sadjarske šole, ki priča o krasnih uspehih šole in njenih vrlih činiteljev.

Iz Jugoslavije.

— Nazadnjaštvo! Po dolgem štiridesetletnem boju je naše šolstvo prišlo do tega, da je postalo nacionalno. Pričakovali smo, da se tudi država prosveta sedaj povzdigne in res, po prevratu se je poka-

kladi vsakega naroda in da je človek, ki zna umetnine uživati, po svoji naravi plemenitejši od onega, ki za to nima čuta. A ne samo to, da je oni, ki je vzgojen tako da zna prav apercipirati umetnine, vzgojen ob enem k plemenitosti: on postaja ravno potom neprestanega stika z umetnostjo vedno višji po svoji etični vrednosti. In še to: čim bolj je pravo umevanje umetnin razširjeno in čim globlje je, in najsi bodo te umetnine literarne, slikarske, kiparske, muzikalne ali gledališke, tem lepše in hitreje se na tem humusu razumevanja posamezne umetniške panoge razvijajo. Umetnost je na poleg znanosti tehničnih pridobitev in gospodarskosti razvitosti, ki so last kakšnega naroda, oni faktor, ki daje temu toliko večjo vrednost kolikor boli se bliža umetniškemu nivoju drugih narodov, ali pa jih v tem celo prekaša.

Tako torej vidimo, da je vzgoja učenca k pravemu umevanju in tako obenem tudi uživanju umetnine velike važnosti ne le zanj kot za človeka samega, temveč tudi za razvoj umetnosti njegovega naroda in za tega veljavo med drugimi.

(Dalje prihodnjč.)

zal tudi res lep napredek za moderniziranje šolstva in prosvete v splošnem. Državna uprava je postala zelo radodarna in je podpržavila vsevprijetno na prosvetnem polju: gledališča in razna glasbena podjetja, ne oziraje se na to, služijo ti zavodi res širokim masam naroda ali samo privilegiranim slojem in buržuaziji. Tako naprimer služi danes gledališče v prvi vrsti zabavi našim vojnim dobičkarjem verižnikom in v izobilju živim slojem. Niti uradništvo, niti drugi široki sloji si ga ne morejo privoščiti, četudi bi njim služilo v razvedrilo duha in izobrazbo, torej ne v nameček vsega dobrega, temveč v krepko volje za nadaljnjo življensko borbo. Na vso moč se je šolstvo trudilo, da pridobi tudi za šolstvo potrebnih udobnosti in sredstev za povzdigo in napredek, ki bo služil najširšim plastem naroda. Naši vodilni možje so se trudili, da dosežejo čimnaye v dobrobit šolstva, ki služi masam naroda. Seveda brez sredstev ne gre in to so dobro vedeli tudi merodajni faktorji, ko so dovoljevali organizacijo teh naprav. V štirih letih po prevratu smo prišli do tega, da je razen obmejnega šolstva delno urejeno šolstvo — pri nas, v Sloveniji. Toda malo časa je to trajalo! Može, ki so pripomogli šolstvu vsaj do delnega razvoja, niso znali čuvati svojih lastnih naprav pred uničenjem. In to uničenje je zadelo slovensko šolstvo pri zadnjem državnem proračunu. Ne moremo si misliti, da bi se to zgodilo brez vednosti lokalnih faktorjev, da bi se ne zaslislalo o tem prej od delka za uk in bogočastje v Sloveniji.

Danes je katastrofalna pot za ljudsko prosveto širokih mas že v polnem pohodu in pokazuje se že prve posledice. Odvzeti so krediti napravam pri šolstvu, katere posledice bo morala občutiti naša mladina pri svoji izobrazbi: Ukinjeni so prosti predmeti na srednjih šolah, petje, stenografija, živji jeziki itd., ki so omogočali tudi revnejšim slojem, da so pustili šolati in splošno izobraziti svoje nadarjene otroke v teh predmetih; hrani se pri ekskurendnih šolah, ki so namenjene od izobrazbe in kulture najoddaljenejšim slojem in naselbinam, da se jim odvzame še zadnji vir izobrazbe in se jih pahne v analfabetizem; hrani se pri nezasedenih mestih, da se zada še zadnji udarec obmejnemu šolstvu ki najbolj trpi na tem; hrani se pri dijaških podporah ki jih uživajo najbednejši nadarjeni dijak, da se jim odvzame možnost do nadalje izobrazbe in se ubija s tem talente naroda; hrani se pri izobrazbi naših žena v ženskem ročnem delu in gospodinjstvu, namenjeni najširši masi; hrani se pri voditeljskih funkcijskih dokladah, gazeč pri tem celo zakone in ustvarljajoč s tem popolnoma brezpravne razmere; hrani se pri voditeljskih suplentih; hrani se pri dokladah učiteljskega na socialnih šolah (še čudno, da so meščanskošolskim ravnateljem in učiteljem pustili doklade, ki bazirajo na istem pravnem temelju), da se pokaže nekonsekvenco šolske uprave; hrani se pri pisarniških močeh v okr. šol. svetih; hrani se hoče celo pri okrajnih šolskih nadzornikih in se namestava združiti po dva nadzorniška okraja; hrani se pri študijskih dopustih; hrani se pri nadurah ki nadomeščajo pomanjkanje učnih moči; hrani se pri paralelakah, da se pusti nad 100 učencev v enem razredu itd. itd. — Samo eno povdarjamo spričo razmer, ki so se kar čez noč predložile slovenski javnosti od pokrajinske učne uprave: 1. Hraniti se pri zneskih, ki značijo kapljo vode v morje; 2. hrani se hoče pri ljudski izobrazbi in prosveti, ki je namenjena najširšim masam naroda, pri tem na se ne ukinje državnih kreditov prosvetnim napravam, ki so danes le v zabavo verižnikom in bogatinom — ljudskim sesalcem, katere naprave požirajo državi milijone, s katerimi bi bila lahko prihranjena vsa nujna ljudska izobrazba, ki smo jo prej našli. — Ta poraz je popolna diskvalifikacija vodilnih mož in sramota za državno upravo, ki bo ležala na nas kot mōra, dokler ne bo popravljen krivica narodu.

— Kaj zahteva ustava od šole in pouka? To je na razvidno iz sledečih členov: 1. Člen 12. se glasi: »Nihče ni dolžan sodelovati pri verozakonskih dejanjih, svečanostih, obredih in vajah, razen ob državnih praznikih in svečanostih in kolikor to odredi zakon za osebe, ki so podložne očetovski varstveni in vojaški oblasti.«

Domoljub pravi k temu: Po tej določbi ne more ne učitelj in ne veroučitelj v imenu staršev navajati otrok, da bi se udeleževali nedeljske maše, procesij in svetih zakramentov.

2. Člen 16.: Vse šole morajo dajati pravno vzgojo in razvijati državljansko

zavest v duhu narodnega edinstva in verske strpljivosti.

Domoljub pravi k temu: Verska strpljivost brez dvoma ne pomeni spoštovanja in ljubezni do drugorodcev, ampak versko brezbriznost.

Dalje določa člen 16.: »Verski pouk se daje po želji roditeljev, odnosno varuhov. Domoljub pravi: Če torej starši zahtevajo, se učenec oprosti verskega pouka.

Nadalje toži Domoljub: Še dve naredbi ministrstva prosvete!

Ena določa, naj se pouk v šoli vrši v sokolskem duhu in naj vsa šola, učitelji in učenci, služijo sokolstvu.

Druga je odpravila zastopstvo Cerkev v višjem šolskem svetu. Oba duhovnika v višjem šolskem svetu sta samo zastopnika veroučiteljev.

— Kaj zahteva klerikalizem od šole in pouka? Program je razviden iz sledečih točk, ki jih je prinesel »Domoljub« pred kratkem:

»Pod klerikalizmom razumemo politično stranko, ki se naslanja v prvi vrsti na cerkveno hierarhijo (duhovščino) in črpa iz nje svojo moč. Cerkev hierarhija je okosje klerikalne organizacije. Vsi drugi strankini organizmi so le priveski hierarhije (duhovščine) in stoje direktno ali indirektno pod njenim vodstvom, četudi se nahajajo dostikrat formalno pod posvetno režijo. Organčna zveza stranke s cerkveno hierarhijo ji daje pečat političnega eksponenta Cerkev. To bi bili glavni, vsepovsod veljavni znaki klerikalizma.«

Dr. Ivan Sušteršič »Moj odgovor«, št. 11.

Nova cerkvena postavodaja, ki jo je izdala Cerkev l. 1918 obsega sledeče določbe glede šole:

Člen 1372 se glasi: V pouku ne le da ničesar ne sme biti, kar bi nasprotovalo katoliški veri in pravosti, ampak verska in pravna vzgoja mora biti na prvem mestu. Papež Pij IX. je pa temu dodal še sledeče: »V VERSKIH ŠOLAH MORA VERSKI POUK NADVLADATI VES OSTALI ŠOLSKI POUK, TAKO, DA SO DRUGI PREDMETI LE PRIPOMOČKI ZA VEROUK.«

Člen 1374: Katoliški otroci naj ne posečajo nekatoliških, nevtrajnih, mešanih šol, ki jih namreč pohajajo tudi nekatoliški otroci.

Člen 1379.: Kjer ni katoliških šol, naj zlasti škof poskrbi, da se ustanove. Verniki naj gotovo po svoji moči pomagajo, da se katoliške šole ustanavljajo in vzdržujejo.

Čl. 1113. Starši imajo strogo dolžnost, da poskrbijo za versko in pravno kakor tudi telesno in prosvetno vzgojo svojih otrok.

To je program klerikalizma, izvira jočega iz Rima, preplavljajoč ves svet potom cerkvene hierarhije duhovščine; vsi drugi so le priveski, kakor pravi dr. Sušteršič.

— »Naprej« in učiteljsvo. Ob raznih prilikah je »Naprej« že izkazal svojo »naklonjenost« do učiteljskega. Posebno rad se spodtika nad vodstvom naše organizacije in odpira svoje predale malkontentom, ki se zaletavajo v UJU. Da nimajo ti ljudje pokazati nobenega pozitivnega dela in je vse njihovo delo zabavljanje, kritiziranje in razdiranje, je ob sebi umevno. V zadnjem tednu se zopet spravlja na blejske resolucije in med drugim piše sledeče: »to je samo čin par režimskih klečepalcev, ki nikakor niso predstavniki celokupnega organiziranega učiteljskega. Čeprav čepijo na vodilnih mestih.« — »tako reakcionarni sklepi, kakor jih je nartila gotova klika javnosti.« — »Trebalo bi torej nove orijentacije, deloma tudi očiščenja.« — Res bo treba nove orijentacije z Naprejevci in bo potreba pozvati zabavljače, naj pokažejo tudi ali znajo kaj delati; dosedaj smo jih pustili preveč pri miru, treba bo z njimi malo obračunati, ker njih početje kaže mnogo — zlobe.

— Donesek k vprašanju obmejnega šolstva. V članku »Naše obmejno šolstvo in učiteljsvo« je tovariš H. označil kot glavni vzrok pomanjkljive zasedbe obmejnih šol — slabe gnotne razmere učiteljske v teh krajih. Zadel je v črno! Nasvetovana zdravila so v stanu lečiti to rak - rano obmejnega šolstva. Prvi obliž z varstveno znamko — načelo se mora v resnici tudi izvajati — bi bil: Vsakdo, ki službuje nekaj let zadovoljivo na mejni, ima potem prednost pri kompetenci za boljše mesta v zaledju. Naj se takoj uporablja! Danes nas žalibog obmejne šolnike ob priliki kompetence žigosajo s sicer častnim žigom »nenadomestljiv«. Tovariš z odlično kvalifikacijo, kateremu je v četrtem letu službovanja postalo v severnem mrzlem pasu prevročje, se je vrnil od višje šolske oblasti jako počaščen, namreč: »Vi pridete sicer kot prvi v tropredlog, vsa čast Vam, a mesta v X. ne

dobite, ker ste v sedanjem »nenadomestljivi«. Evo, obljubljeno zasedje — fata morgana! Drugo zdravilo: učiteljsvo na mejni gnotno podpreti s pomočjo privatne družbe, n. pr. CMD, ker država sama ne more delati razlike med svojimi organi, pa ne bo posebno učinkovito. Kar se tiče družbine podpore kontroliranim poedineem v korist, sem prepričan, da bi jo vsak — tudi najpotrebnejši izmed najvrednejših — radevoljno odklonil, saj vemo, da morajo obrambna društva posvečati svojo pažnjo drugam, in se sama nahajajo vsled suše v blagajnah v obupnem položaju. CMD naj po možnosti podpira obmejno šolstvo s primernimi darili revnim učencem. Pravična plačnica pa bodi vsem edino-le država! Šole obmejnega pasa se naj z ozirom na težje življenske okoliščine učiteljskega uvrstijo v višji plačilni razred kakor so one v zaledju. Izdatnejši »naval« učiteljskega v obmejne kraje bi torej utegnili povzročiti merodajni faktorji s sledečimi potezami: 1. gori predlagano načelo pri oddaji boljših mest v zaledju se mora že danes strogo izvajati; 2. vse šole obmejnega pasa se čimprej uvrstijo vsaj v isti krajevni plačilni razred, v katerem so šole glavnega mesta dotične oblasti; 3. učiteljskim dvojicam, službujočim v obmejnem pasu, se prizna polna draginjska doklada. — Fr.

— Prošnja »Družbe sv. Cirila in Metoda«. Našim šolam v obmejnih krajih, zlasti na severni meji primanjkuje šolarov in učiteljskih knjižnic. Znano je, da so za časa Avstrije po teh krajih pritiske na naše šolstvo vse mogoče sile, da bi čimprej potužile naš rod. Na te kraje so se nameščali nemčurski učitelji, ki niso že po svoji morali prav ničesar storili v prid slovenski stvari. Zato tudi ne najdemo na vseh teh šolah skoraj prav nikakih slovenskih knjig bodisi za učence, kakor tudi za učitelje. Še bolj žalostno pa je v tem oziru v Prekmurju. Na Družbo prihajajo dan za dnevom prošnje za slovenske knjige. Družba je ustregla kolikor je mogla, pošla ji je zaloga knjig. Vse rodoljubno občinstvo prosimo: Poglejte doma po svojih omarah, v podstrešju in vsepovsod, kjer imate kaj knjig, ki jih ne rabite, zberite jih in pošljite jih na pisarno Družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljano. Da se na poštni prihrani, skušajte jih oddati o priliki osebno ali po kakem znancu, če pa to ni mogoče, pošljite jih po pošti. Tozadevni stroški se Vam na željo povrnejo. V imenu naše mladine Vas prosimo, uvažujte našo prošnjo.

— Usposobljenostni izpiti za obče ljudske in za meščanske šole pred državno izpraševalno komisijo v Mariboru (na drž. moškem učiteljskem) se prično dne 3. novembra 1922 ob osmih zjutraj. Prošnje, ki naj bodo pisane na celi pol, naj se vpošljejo pravočasno potem okrajnih šolskih svetov, da bodo do 25. oktobra t. l. v rokah izpraševalne komisije. Odgovor na prošnjo dobe le oni kandidati in kandidatkinje, ki k izpitu ne bodo pripuščeni.

Naše narodno prosvetno delo.

METODE PRI NARODNO-PROSVETNEM DELU.*

»Neorganizirano delo sploh ni delo. Tako daleč je treba iti, da se izvede močna, pregledna in skladna organizacija celokupnega dela za narodno izobrazbo. — Brez centralne ustanove, ki bi posamezne veje nadzorovala in skrbela za njihovo skladnost in za iste cilje celoga delovanja, nikakor ne more biti uspešnega ljudskega izobraževanja.«

Nikola Radojčić, univ. prof.

Učiteljsvo ima dobre administrativne narodno-prosvetne delavce, a manj dobrih programatičnih prosvetnih delavcev, ki jih je treba šele vzgojiti. Tudi sistematična izvenšolska ljudska vzgoja zahteva za to specijelno vzgojenih delavcev. — k.

Toda poprišč, ugodnih za delo za izobraževanje ljudstva, in že priznanih metod za delo je toliko da se ne sme s prekrizanimi rokami čakati na dovršenje vseh potrebnih antropogeografskih in sociografskih pripravljalnih del, in da bi se šele potem začelo z delom.

Vrsta nalog, katere je treba izvršiti, je nepregledna zato moremo omeniti le najvažnejše.

Na prvem mestu, negovanje narodnega zdravja, ker brez zdravja ne more

* Odlomki iz brošure univ. prof. Nikola Radojčića »Dela dijaštva za narod«, Založba »Jug« — Ljubljana.